

Vén csákyások – Nemzedéki kérdés a ruszin politikában a revíziót követően ^[1]

A két világháború közötti időszak kárpátaljai ruszin politikai elitjével kapcsolatosan a legkevésbé emlegetett témák egyike a nemzedéki kérdés. Ebben a tekintetben megkülönböztetetten értékes dokumentum Bródy Andrásnak az Országgyűlés Képviselőháza 1939. december 7-i ülésén elhangzott hozzászólása, melyben épp erről a kérdéstről adott igen figyelemre méltó helyzetképet. A szövegből megismerjük a Ruszka Krajna autonóm időszak, a csehszlovák időszak és a revízióval közvetlenül összefüggő periódus összehasonlítását azon logika mentén, hogy miként és kiket használt fel a magyar politika saját céljai érdekében. Kárpátalja és a ruszinok azért is különösen fontosak a revízió kapcsán, mivel ez volt az egyetlen olyan visszacsatolt régió, amely nemzetiségi státust kapott a Kárpátaljai Kormányzóság létrehozásával.

Magyarországon a nemzetiségi ügyek intézése 1911-től önálló szervezeti egység keretébe tartozott, ekkor alakult meg a Miniszterelnökségen belül az „idegenbe szakadt magyar állampolgárok” és a nemzetiségi egyházak ügyeivel foglalkozó III. Osztály, illetve a hazai nemzetiségekkel foglalkozó II/b. Osztály.

Az első világháború végén, a megváltozott bel- és külpolitikai helyzetben jött létre 1918. november 1-jével a Nemzetiségügyi Minisztérium. Tárca nélküli miniszterei az alábbi személyek voltak: *Károlyi Mihály* kormányában (1918. október 31 – 1919. január 11/19.) *Jászi Oszkár*; *Peidl Gyula* kormányában (1919. augusztus 1–6.) *Knaller Győző*; *Friedrich István* (1919. augusztus 7/15 – november 24.), *Huszár Károly* (1919. november 24 – 1920. március 15.), *Simonyi-Semadam Sándor* (1920. március 15 – július 19.), illetve *Teleki Pál* kormányában (1920. július 19 – 1921. április 14.) *Bleyer Jakab*. *Berinkei Dénes* kormányában (1919. január 20 – március 21.) a magyarországi németekhez rendelt miniszter *Junker János*, a magyarországi ruszinokhoz rendelt (ruszka-krajnai) miniszter *Szabó Oreszt* (1919. december 29-től hivatalban) volt. *Garbai Sándor* kormányában (Forradalmi Kormányzótanács, 1919. március 21 – 1919. augusztus 1.) ideiglenes német népbiztos *Kalmár Henrik* és ideiglenes ruszin népbiztos *Stefán Ágoston* volt.^[1] *Bethlen István* kormányának (1921. április 14 – 1931. augusztus 24.) hivatalba lépése után, 1921. április 12-ével a Nemzetiségügyi Minisztérium megszűnt.^[2]

A Nemzetiségügyi Minisztérium elsősorban az elszakadó területek problémáival, a béke-előkészítéssel és az új határokkal foglalkozott. 1919 őszétől tevékenységi köre

egyre inkább leszűkült az új határok közötti nemzetiségi lakosság ügyeire. A minisztériummal párhuzamosan tovább működött a Miniszterelnökség két hasonló feladatokat ellátó ügyosztálya is. 1920-ban változott meg a Miniszterelnökség III. Osztályának feladatköre, ugyanis hozzá kerültek a hazai nemzetiségi ügyek, valamint „a megszállt területeken élő honfitársaink és a régen is külföldet képező területen élő magyar állampolgárok gondozása.” [3] Miután megszűnt a Nemzetiségügyi Minisztérium, az osztály ismét átalakult, bizonyos területek átkerülése után itt maradtak a hazai nemzetiségek, a külföldi magyarok és az egyházak ügyei. Az osztály sorszáma is megváltozott, így jött létre a Miniszterelnökség II. Nemzetiségi és Kisebbségi Osztálya. 1927-től a külföldre vándorolt és ott letelepedett magyarok kérdését áthelyezték a Külügyminisztériumba. 1938 őszén az osztály szervezetileg kettévált: a II/a osztály a hazai nemzetiségekkel és az egyházakkal, a II/b osztály pedig a külföldi magyarokkal foglalkozott. Az osztály az 1920-as években hét–kilenc, az 1930-as években 17 munkatárssal működött.[4]

A kormány 1918. november 19-i ülésén jelentette be Jászi Oszkár, hogy minisztériumába rutén referensül meghívta Sztripszky Hiadort, és ekkor tett javaslatot arra, hogy „a rutén nemzet önrendelkezési jogának előkészítésére” Szabó Oreszt, Ung megyei kormánybiztost nevezzék ki.[5] Néhány nappal később Jászi kijelentette, hogy „a rutén akciót nagyban hátráltatja az ottani görög katolikus papság”, ezért Szabó helyben nem tudja ellátni a feladatát, így e célból központi kormánybiztosságot kellene felállítani Budapest székhellyel, a külügyminisztériumnak alárendelve. Ezenkívül javasolta a kormánybiztossághoz tanügyi előadónak Sztripszky Hiadort és egyházi előadónak *Bonkáló Sándort*. [6] December 6-án *Lovászy Márton* vallás- és közoktatási miniszter saját minisztériumában hozott létre egy rutén ügyosztályt, amelynek vezetésével Sztripszkyt bízta meg.[7] *Bonkáló* számára egyetemi katedrát helyezett kilátásba.[8] December 17-én a minisztertanács hozzájárult, hogy Jászi előterjessze „a rutén kérdés rendezésére vonatkozó” törvényjavaslatot, illetve felhatalmazta „a magyarországi németekkel való megegyezésre is”. [9]

A Berinkey-kormány időszakában az 1919. január 13-i minisztertanácson Szabó Oreszt már mint tárca nélküli miniszter vett részt, és kérte, hogy sürgősen jelöljék ki minisztériumának hivatali helyiségeit, illetve megnevezte munkatársait *Vaszkó Endre, Jaczkovics Iván, Medveczky Gyula, Rassay Gyula* személyében.[10] A Friedrich-kormány időszakában az 1919. augusztus 19-i minisztertanácson azt javasolta, hogy ismét nevezzenek ki rutén minisztert. A kormány azonban nem járult hozzá egyetlen újabb miniszter kinevezéséhez sem, ezért a kisebbségi minisztérium rutén főosztályára *Kutkafalvy Miklóst* nevezték ki politikai államtitkárnak.

Bleyer Jakab, a nemzeti kisebbségek miniszterének az 1920. június 27-i minisztertanácson elhangzott előterjesztéséből kiderül, hogy 1919 augusztusában a Károlyi-kormány és „az úgynevezett tanácsköztársaság” időszakában a kisebbségi minisztériumba felvett alkalmazottak 75%-át azonnal elbocsátották, a létszámfeltöltés utána csak részben történt meg, s ezzel „a megcsappant létszámmal az ügyvitelt biztosítani nem lehetett”. A rutén főosztályon megmaradt alkalmazottak közül *Kontratovics Irén, Zseltvay János, Kaminszky József, Kaminszky János*, „mivel 1918. évi október hó 31-e óta neveztettek ki és ezt megelőzőleg állami, vasúti és vármegyei alkalmazásban nem állottak”, illetve „megszállott területeken tartózkodnak”, ezért a közszolgálatból elbocsátották őket. Ugyanakkor *Pásztély Gyula, Vaszkó Ödön, ifj. Legeza Pál* szakdíjnokok, *Balogh László* gazdasági szakelőadó, *Teszlovits Erzsébet*

irodasegédtsízt, *Szentmarjay Ima* gépírózó és *Rajczi József* kezelő altízt az 1920. évi XI. tc. 3. §-a^[11] alapján hivatali állásaikban meg lettek erősítve.

A Bethlen István miniszterelnök részvételével 1921. április 22-én tartott minisztertanácson *Bánffy Miklós* külügyminiszter, akit „a nemzeti kisebbségek minisztériumának ideiglenes vezetésével” bíztak meg, előadta: „*a trianoni békeszerződés értelmében ez idő szerint a tót- és rutén ajkú lakosság megszűnt a magyar szent koronához tartozni*”, amiért is a kisebbségi minisztérium tót és rutén főosztályait „*cseh sajtó hatása alatt mint békeszerződés ellenes szervezet rossz szemmel nézik*”. Illetve, „*mivel nevezett főosztályok eddigi munkakörét ezután a külügyminisztérium politikai osztályai lesznek hivatva ellátni, mely utóbb említett osztályok különben is már régóta működnek*”, ezért a két főosztály megszűnik.^[12] A két volt kisebbség kérdése külpolitikai kérdéssé vált a kormányzati struktúrában.

Adolf Hitler 1933-as hatalomra kerülése után a Harmadik Birodalom vált azon döntő európai nagyhatalmi tényezővé, amely a versailles-i békerendszer átalakításában, illetve a nemzetiszocialista diktatúra és a második világháború éveiben annak teljes felszámolásában volt érdekelt. Hitler az 1938. szeptember 29-i müncheni szerződésben átmenetileg megelégedett a szudétanémet többségű területek elcsatolásával, ugyanakkor az egyezmény készítette elő Csehszlovákia szétdarabolását. A két háború közötti időszakban a csehszlovák kormány állandó félelme az autonómiától, illetve az a tény, hogy az végül kényszer hatására született meg olyan későn, amikor a bomlási folyamatokat már nem lehetett megállítani, azt a felfogást konzerválta, miszerint minden területileg is körvonalazott autonómia az adott állam egysége ellen irányul. A kisebbségi szerződések be nem tartása, a Szlovákiának és Kárpátaljának ígért jogok figyelmen kívül hagyása hozzájárult München bekövetkeztéhez.

KÉPES VASÁRNAP

A VISSZATÉRT KÁRPÁTALJA

IRTA: AJTAY JÓZSEF

A trianoni Magyarországnak nagy ünnepe volt mult ősssel, amidőn a több mint egy milliányi elszakított honfitársunk visszatért az anyaországához. Történeti emlékekben és anyagi erőforrásokban rendkívül gazdag vidékek kerültek vissza hozzánk. A Gondviselés különös kegyelméből államférfiaink bölcsessége és honvédeink páratlan teljesítménye meghozta számunkra a tavasz drága ajándékát is: a rutén nép által lakott Kárpátaljának visszatérését az édesanya kebelére és egyik leghőbb vágyunknak megvalósulását: az évszázados közös lengyel-magyar határ helyreállítását.

Az egyik esemény milliányi szaporával magyarsággal gyarapította a nagy feladatok előtt álló magyar nemzet erejét, a másik pedig olyan területet juttatott vissza hozzánk fél milliányi hűséges testvérnéppel együtt, amelynek jelentősége biztonságunk és jövőnk szempontjából alig felbecsülhető. Ezzel ugyanis kettétört északon az a gyűrű, amely fojtogató szándékkal, ellenségesen fonódott testünk köré s elhárult az a veszedelem, hogy akár az ugynevezett ukrán, akár az ismételtlen feltámadó pánszláv (pánorosz) törekvések gyökereit verjenek magában a Kárpátmedencében és így hatalmi mérközések harci színterévé tegyék és pusztulásba döntsék hazánk földjét épügy, mint századokkal előbb az ozmán hatalom benyomulása a magyar Alföldre.

Amikor 1920-ban a bolsevista hadsereg már Varsó alatt állott és az egész Nyugat-Európát fenyegette, Masaryk elárulta rejtett szándékát és nyíltan megmondta a szovjet követnek, hogy a Magyarországtól elszakított és birtokba vett „Ruszinszko“-t a csehek csupán rendkívüli letétnek tekintik, amelyet azért vettek el, hogy alkalomadtán átadhassák a pánszláv eszmé vezérlő hatalmasságának: Oroszországnak. Prága ép ezért mindent elköve-

tett a husz évig tartott cseh bitorló uralom alatt, hogy a Kárpátalja hű népét: a magyarsággal lelkileg, érzelmileg, sőt részben vérségileg is összeforrott görög-

Huszt főutcája. Háttérben a huszti vár. Alsó kép: honvédeink ebédet adnak a rutén gyerekeknek.

[2]
Korabeli újságoldal
1939. április 2.

Az első bécsi döntés, valamint a délvidéki beavatkozás alapvetően követte az etnikai elvet. Az 1939. márciusi kárpátaljai akció viszont döntő többségében ruszin-ukrán nemzetiségi területet juttatott vissza Magyarországnak. Az 1940. augusztus 30-i második bécsi döntés során pedig Hitler, annak érdekében, hogy Magyarország visszakapja a Székelyföldet, az eredetileg vékony észak-erdélyi magyar etnikai folyosó helyett elfogadta a „bővített korridor” megoldását. Ennek következtében a visszacsatolt észak-erdélyi területen élő 2,4 milliós népességnek nagyjából a fele nem magyar anyanyelvű volt, ugyanakkor a dél-erdélyi magyarság román területen maradt. Mindezeket a területi változásokat a második világháborút lezáró párizsi békeszerződések semmissé nyilvánították. A moszkvai érdekeknek megfelelő korrekciókkal a közép-európai országok a szovjet érdekszférába kerültek.

[3]
Bródy András

Kárpátalja politikai életében a csehszlovák időszak alatt a magyar kormány legfőbb szövetségese ruszin oldalról az Autonóm Földműves Szövetség volt *Kurtyák Iván*, majd halála után *Bródy András* vezetésével. A párt anyagi támogatásban részesült a Magyarország iránti politikai lojalitásért és az autonómia-követelések állandó napirenden tartásáért cserébe. Bródy 1938 októberében az autonóm kárpátaljai kormány miniszterelnöke lett, azonban a népszavazás kérdésének lebegtetése és szoros magyarországi kormányzati kapcsolatai miatt eltávolították tisztségéből. Kárpátalja visszacsatolása után egyike volt a régióból az országgyűlésbe behívott képviselőknek, illetve a ruszin parlamenti klub elnöke volt. Hivatalos megszólalásai és sajtónyilatkozatai egyértelműen tükrözték, hogy az autonómia megvalósításába vetett reménye egyre halványult, egyre kiábrándultabban viszonyult a magyar kormány ruszinokkal – magyaroroszokkal – kapcsolatos politikájához. Az alábbiakban az ezzel összefüggő legértelmesebb beszédét idézzük. Bródy arról beszélt, hogy bár a külső és a belső körülmények adottak, s mint adottságok nem mellőzhetők, ennek ellenére a magyar kormány súlyos hibát követ el, amikor azt hiszi, hogy húsz év alatt nem változott semmi az elcsatolt területeken, s hogy az emberek sem változtak meg. Hibát követ el akkor, amikor éppen a lojalitási megfontolásoknak tulajdonítja a legnagyobb jelentőséget, s ezzel összefüggésben a csehszlovák Kárpátalján politizáló szövetséges ruszin gondolkodókat is „parkoló pályára” helyezi. Ezt nemcsak Bródy szavaiból tudjuk, hanem kiderül az 1939-es autonómiavitákból is, amit Teleki Pál miniszterelnök indított el. E vitákban is a nemzetiségi kérdésnek pontosan azt a képletét látjuk, amiről Bródy az alábbi beszédében szólt.

[4]
**Fotó az első bécsi döntést követő bevonulás alkalmából szervezett
ünnepségről Munkács főterén, "visszatért" feliratú postai bélyegzővel
Baranyi András magángyűjteményéből**

Bródy azt is felrója, hogy az ideiglenes területi rendezés – a Kárpátaljai Kormányzóság létrehozása – során nem a potenciális személyeket hozták helyzetbe. A kárpátaljai kormányzói biztos[13] mellé kinevezett főtanácsadó nyolctagú tanácsadói testülete ugyanígy épült fel. A fejleményekkel elégedetlen, a ruszin ügyet hűen képviselő, horvát típusú autonómiában gondolkodó Bródy végül semmilyen pozíciót nem kapott, meg kellett elégednie az országgyűlési képviselőséggel, amely azonban Kárpátalja ügyében sem hatalmat nem jelentett, sem az ügyek menetébe való beleszólást nem tett lehetővé. (Lásd az 1. számú dokumentumot!)

Úgy tűnhet, mintha összefüggéstelenül használnánk a „ruszin” népvét, pedig ennek megvan a sajátos logikája. A dualizmus időszakában elsősorban a „rutén” népnév volt elterjedve. A monarchia felbomlása, Magyarország önállósodása után, Jászi Oszkár minisztersége idején tudatosan törekedtek a szlávós „ruszin” etnonima használatára, majd Bleyer Jakab időszakától ismét a „rutén” került előtérbe. A revízió utáni időszakban a kárpátaljai autonómia (vajdaság) tervéről szóló miniszterelnökségi vitákban a népnévvel kapcsolatban érvelők egyértelművé tették a politikai megfontolások primátusát, annak ellenére, hogy maga Teleki Pál miniszterelnök ezzel nem értett egyet. A miniszterelnök egy 1939. augusztus 2-án kelt levelében így fogalmazott: *„Szem előtt kell tartani általában, hogy Kárpátalján a magyar-orosz nyelv nem nemzetiségi nyelv, hanem második államnyelv. A nyelvkérdést gyakorlati kérdésnek kell tekinteni, és semmi körülmények között sem szabad belőle politikumot csinálni.”*^[14]

Egyed István, Teleki Pálnak a kárpátaljai vajdaság ügyei kézben tartásával megbízott jogásza így foglalta össze a kérdéssel kapcsolatban összehívott miniszterelnökségi üléseken a népnévvel kapcsolatos véleményeket: *„A világháború előtt és alatt általában a rutén elnevezés volt a hivatalos. A[z 1918. évi Ruzska Krajna] néptörvény ’ruszin (rutén)’ megjelölést használ. A cseh-szlovák uralom alatt jött szokásba az orosz, kisorosz szóhasználat, de újabban az ukrán elnevezést is be akarják csempészni. [...] A nép elnevezés szempontjából a nemzetközi helyzetnek is jelentősége lehet. Amiképpen már csak Lengyelországra való tekintettel is, vagy egy esetleg létesülő Ukrajna miatt nem lenne kívánatos az ukrán szó használata, – véleményem szerint éppúgy megfontolandó az orosz szónak valamilyen változatban való alkalmazása is. Nekünk azt kell kidomborítani, hogy ez a nép egy teljesen külön nyelvet beszélő, más népektől független nép, s ebből a szempontból a háború előtti rutén elnevezésnek sok előnye van; rutének ti. más országokban nincsenek. A magyar-orosz elnevezés viszont a magyar néppel való testvériséget juttatja kifejezésre.”* Egyed hozzátette azt is: *„Ez a kérdés is tulajdonképpen el van döntve. Az 1939/VI. tc. ugyan csak Kárpátalja lakosairól beszél, de a 6.200/1939. M. E. rendelet már a magyar-orosz elnevezést használja.”*^[15]

A „magyar-orosz” kifejezés – hivatalos mivolta ellenére – nem volt egyértelműen elfogadott az országos politikusok körében sem. A Kárpátaljáról 1939. december 14-én a Felsőházban tartott beszédében *Kaminszky József*, a Felsőház örökös tagja is szükségesnek tartotta, hogy magyarázólag használja a fogalmat: *„a magyar-orosz nép, vagy ahogy nevezni szokták, a ruszin nép.”*^[16]

A régió szovjet fennhatóság alá kerülésével a magyarországi szakirodalom ugyan továbbra is foglalkozott a ruszinokkal, azonban a mégoly kiváló szakmunkák is csak a „ruszin” vagy „kárpátukrán” etnikum zárt fogalmával operáltak, és már nem követték a kérdés körüli szélesebb diskurzust. A rendszerváltás utáni időszakban pedig nem merült fel az igénye annak, hogy a ruszin, rutén, ukrán, stb. elnevezések etnikai és politikai vetületeit újraértelmezzék. Kárpátalján 1946–1947-ben a rendőrség (*milícia*) által a felnőtt lakosságnak kiadott ideiglenes személyazonosító igazolványokba önbevallás alapján beírták a ruszin nemzetiséget, azonban amikor 1948-ban lecserélték azokat a hivatalos szovjet személyire, a nemzetiségi rubrikába az „ukrán” került be, a ruszin népnév használatát pedig betiltották.^[17]

Kárpátaljával kapcsolatban a sztereotípiák alig változnak, a terület szakirodalma sok tekintetben periférikus jellegű, hiszen nem épül be a köztörténetbe. A szemléletmód nem változik, a különböző nyelveken született szakmunkák nem épülnek be a más nyelven íródott szakirodalmakba, vagy ha igen, nem a teljesség igényével, hanem a pillanatnyi tartalmi-szemléleti érdekek mentén. Olyan új megközelítésekre van szükség, amelyek a nemzeti kánonokból kilépve, alap kutatásokra támaszkodva igyekeznek feldolgozni a több ország és nemzet keresztútján található régió történelmét, a korszerű tudományosság eszközeivel „észrevehetővé”, diskurzusképesé tenni a regionális történelmet.

Dokumentum

1.

Bródy András beszéde a képviselőházban

Budapest, 1939. december 7.

– részlet –

T. Ház! [...] Öröömre szolgál [...], hogy felszólalásom előtt végigélvezhettem azt a sok értékes felszólalást, amely ebben a Házban a vita során elhangzott. Figyelemmel kísértem minden megnyilatkozást és az az érzésem, hogy ennek a vitának minden szónoka bizonyos letompított hangon beszélt. Valahogy úgy vagyunk vele, hogy ha kint elborul az ég, dörög és villámlik, akkor bent a szobában is az emberek halkabba fogják a szót. Ez talán természetes és magától értetődő, de ha a felszólalások a vita során a körülöttünk dúló viharok miatt voltak halkabbak és tartózkodóbbak, akkor ez nemcsak természetes, hanem figyelemreméltó, értékes és dicséretes jelenség is, mert egy bizonyos nemzeti önfegyelemre vall, (Úgy van! Úgy van! jobbfelől) amelyre ma inkább van szükség, mint bármikor, (Úgy van! Úgy van! jobbfelől) ha nemzeti és állami létünket csorba nélkül át akarjuk menteni a jövőbe. (Úgy van! Úgy van! jobbfelől) És akarjuk. Ez kicseng minden itt elhangzott felszólalásból. Ez a pozitívuma a megajánlási vitának,^[18] amellyel érdemes lenne részletesebben is foglalkozni, időm azonban, sajnos, nincs erre. Mégis veszek bátorságot, hogy megmondjam, igenis, az ilyen vitának nemzetnevelő hatása van, mert ezeket a felolvasásokat olvassák, különösen az ifjú generáció tanul belőlük és szívébe vési az itt elhangzott kijelentéseket. Megvallom, magam is tanultam ezekből a felszólalásokból. Legyen szabad rámutatnom arra, hogy ezeket a felszólalásokat bizonyos nemzeti öntudat, a nemzet és a haza iránti szeretet fűtötte át, akár ellenzéki, akár kormánypárti padokból hangzottak is el. (Úgy van! Úgy van! jobbfelől) Ezt kell mondanom, ha csak egy-két beszédet ragadok is ki példa gyanánt, ha veszem például Marton^[19] képviselőtársam beszédét, amelyből a munkásosztály iránti szeretet sugárzik, vagy az ellenzéki padokból Tildy Zoltán^[20] beszédét, aki a parasztosztály és a föld szerelmese. De rá kell mutatnom Imrédy Béla^[21] volt miniszterelnök úrnak nem is beszédére, hanem

tudományos értekezésére (Úgy van! Úgy van! jobbfelől és középen), melyben a kettőt, az embert és a földet mint anyagot és szellemet összefogta, s a maga nemzetgazdasági tudásával mint értéket, mint anyagi és szellemi értéket megmérte, hogy azokat a nemzet szolgálatába állítsa. (Úgy van! Úgy van! jobbfelől.)

T. Ház! Éppen a mai idők alkalmasak, hogy rámutassunk arra, miszerint ez az anyag és ez a szellem az ember életében örökké akkumulálódik, építődik, hogy egy bizonyos idő múlva a rombolás szolgálatába állíttassék. Valóban csodálatos, hogy az ember örökös harcra van teremtve, örökös háborút visel, és ebben a háborúban az anyagi, fizikai és szellemi erők minden egységét igyekszik biztosítani. Természetesen akármilyen eszmék, elvek és érdekek alapján indul meg a háború, meg kell állapítanunk azt a történelmi igazságot, hogy háború volt, van és lesz, és a háborúnak mindig egy a célja, az, hogy meghódítsa a földet és a földet művelő embert, hogy kisajátítsa azokat az értékeket és javakat, amelyeket a föld és az emberi munka termel. (Úgy van! Úgy van!) Ez az ősi törvény egyszerű szavakkal úgy szól, hogy az erősebb, a nagy hal lenyeli a gyengébbet, a kisebbet, ha tudja, és ezért ebben a harcban az emberi szellem pontos számításokat végez arra vonatkozólag, hogy mennyi anyagi, fizikai és szellemi erőt kell összehozni ahhoz, hogy a háborúban, a harcban a győzelmet a maga részére biztosítsa.

Csodálatosképpen azonban ezekbe a számításokba vagy az egyik vagy a másik oldalon mindig hiba csúszik be. (Homonnay Tivadar:[22] Ficáncol a kis hal!) Nagyon jól jegyezte meg igen t. képviselőtársam, hogy nem mindegyik pici hal hagyja magát lenyelni. (Úgy van! Úgy van! – Homonnay Tivadar: Például a finnek![23]) Tudnunk kell ugyanis, hogy van egy negyedik erő is az anyagi, a fizikai és a szellemi erőn kívül, amelyet nem lehet megmérni és ez: a lelkierő. Ez a lelkierő megvan az emberben éppen úgy, mint a nemzetben, de nem minden emberben egyformán és az emberben sem mindig egyformán. Ugyanígy van ez a nemzetnél is, ha kis népek és nemzetek évszázadokon át tudták menteni, akkor csak a lelkierőnek köszönhetik ezt. (Élénk helyeslés és taps.)

T. Ház! A kis nemzeteknek az a feladatuk, hogy a lelki erőt önmagukban fejlesszék és akkumulálják. Ez nem jelenti azt, hogy az anyagi, a fizikai és a szellemi erőt figyelmen kívül hagyhatják, de igen is éppen a mai nehéz viszonyok közepette szükséges, hogy mi, kis nemzet, kis nép, kis ország lelkileg megerősödjünk. (Úgy van! Úgy van!) Erre minden alkalmat és minden módot meg kell ragadnunk. Ezért nem jövünk ide a Ház elé panaszokkal és bajokkal. Ezeket a panaszokat és bajokat megpróbáljuk a Házon kívül, a piacon kívül elintézni és gyógyítani a maga rendes útján, a hatóságok útján. (Helyeslés jobbfelől.) Ide kell azonban hoznunk, mert meg kell vitatnunk azokat az elvi alapokat, amelyek alapján ezt az országot fenn tudjuk tartani és ebben az országban népünk jövőjét meg tudjuk alapozni. Mert igenis vannak elvek, amelyek figyelembevétel nélkül a jövőt biztosítani nem tudjuk. Különösen az én szűkebb hazámban, Uhorszkaja Ruszban,[24] Kárpátalján különös gonddal, különös figyelemmel kell a kormánynak ezeket az elveket figyelembe tartani és keresnie a megoldásokat. Ezek a megoldások politikai jelentőségűek, gazdasági, szociális és társadalmi t érre tartoznak és kell, hogy foglalkozzunk velük itt a Ház színe előtt. Le kell szögezmem, t. Ház, hogy ennek a területnek közjogi rendezése elsősorban a magyar állam érdeke. És ez a közjogi rendezés kell, hogy minél előbb bekövetkezzék, mert máris elkéstünk vele. Láttuk azt, t. Ház, hogy Olaszország, amikor megszállta a kis Albániát, rövid időn belül rendezte Albánia közjogi helyzetét.[25] (Egy hang a

jobbközépen: Az más!) Láttuk azt, hogy Szovjet-Oroszország elfoglalta Kelet-Galíciát és három héten belül rendezte közjogi állását.[26] (Tost László:[27] Párezer ember főbelövésével!) Ha ezer ember főbelövésével is, de tiszta helyzetet teremtett az ő államuk szempontjából. (Mozgás a középen.)

T. Ház! Annak, hogy nem rendeztük a közjogi helyzetet és elkéstünk vele, keserű gyümölcsöt most el kell fogyasztanunk az ellenséges propaganda feltámadásában. El fogjuk fogyasztani, azonban ne feledjük, hogy ezzel a propagandával szemben csak úgy tudunk hatásosan fellépni, ha azokat az okokat, amelyek a propagandának alapot adnak az ellenünk való működésre, megszüntetjük. Gazdasági tekintetben szeretném, ha a kormány nem látszattmegoldásokat, hanem határozott programot valósítana meg a Felvidéken, amire vonatkozólag a miniszterelnök úr tegnapielőtti expozéja igen megnyugtató kijelentéseket tartalmazott.[28] Örömmel ragadom meg azonban az alkalmat, – tekintettel arra, hogy a földművelésügyi miniszter urat[29] is van szerencsém itt látni közöttünk, – hogy kifejtsem, vannak bizonyos dolgok, amelyek a kormány akarata ellenére nincsenek rendezve. Mert tudomásom van arról, hogy például a szövetkezeti központ, az áruközpont felújítása a kormány akarata volt, és ez idáig sincs meg. Vagy például a földműveskamarának működése és működésének engedélyezése, amely egyenes folytatása volna az Egan-féle akciónak,[30] ami máig sincsen rendezve. Én hiszem, hogy ezek olyan fontos dolgok, hogy a kormány ezekre súlyt fog helyezni, de hangsúlyoznom kell, hogy a kormány részéről a jóakaratot például tudomásom szerint az egyetlen ruszin pénzintézet, a Podkarpatszki Bank,[31] amely a hiteléletet van hivatva irányítani a Kárpátalján, máris működésbe hozott és a bank megújított. Ezért nemcsak a kárpátaljai, hanem az amerikai ruszinság köszönetét is kell tolmácsolnom a kormánynak, mert az ő filléreikből alapították ezt a bankot. Nem mondom, hogy például a só árának leszállítása, vagy a szegények között való alma- vagy szőlőakció nem üdvös akció. Igenis, ez is kell, mert ezzel a magyar kormányzat megmutatja, hogy szociálisan akar gondoskodni és gondoskodik is a szegényeinkről. Ki kell jelentenem, hogy a magyar királyi kormány szociális téren mindén tőle telhetőt megtesz és ezen a téren mi nagy igényekkel nem is lépünk fel, mert tudjuk azt, hogy a magyar államnak vannak az állam védelmét szolgáló más, fontosabb gondjai is, amelyeket feltétlenül és mindenekelőtt teljesíteni kell. (Úgy van! Úgy van! középen.)

Kulturális téren meg kell találni a kulturális kapcsolatot a magyar és a magyarorosz társadalom között. Ezt ki kell építeni és ez a sajtónak, a kultúrmunkásoknak, a tanítósnak és a társadalmi egyesületeknek lesz a feladata, (Úgy van! Úgy van!) de el kell távolítani ennek útjából azokat az akadályokat, amelyek feltétlenül megvannak. A kultuszminiszter úrnak[32] köszönetemet kell kifejeznem azért, hogy a négy orosz középiskola helyett ötöt állított fel, tehát a volt négy középiskolát eggyel megtoldotta, ami azt jelenti, hogy kulturális téren a kormány erejéhez képest igenis mindent megtesz, hogy visszaesés ne következhesse be, hanem ellenkezőleg, fejlődést tudjunk kimutatni. A diákképzés tekintetében a felsőbb iskoláknál természetesen vannak bizonyos nehézségek, különösen azoknál a diákoknál, akik itt Budapesten vannak, mert nem találnak megfelelő elhelyezkedést, ellenben a debreceniek internátust kaptak és ott teljes ellátásban részesülnek. (Hokky Károly:[33] A csehek nem törődtek avval, hogy mi hogyan vagyunk ellátva!) A cseheknél természetesen könnyebb volt a helyzet, mert hatalmas kölcsönökkel rendelkeztek (Úgy van! Úgy van! a jobb- és a baloldalon. – Felkiáltások a balközépen: Cseheknek adták!), és a mi

diájkaink részére biztosítottak ott egy internátust, amely internátusban egynéhány magyar diák is elhelyezkedett a Kárpátaljáról.

Társadalmi téren vár reánk a legnagyobb feladat. Hokky képviselőtársam említette, hogy a magyar és a magyarorosz társadalom között bizonyos eltávolodás történt. Ez tagadhatatlan, ezt konstatálni kell azért, mert amikor a magyar csapatok márciusban bevonultak Kárpátaljára, a nép csókolta a katonákat és szíve minden melegével keblére ölelte őket, az idők folyamán azonban történtek olyan dolgok, amelyek talán a gazdasági átállítás, az ellenséges propaganda következtében és más, nem egészen altruisztikus, egyéni érdekek érvényesülése folytán (Úgy van! Úgy van! a balközépen. – Hokky Károly: Itt van az ok!) a helyzetet megváltoztatták, mert azok az egyének azt hitték, hogy a zavarosban majd ők jöhetnek a saját kis hálóikkal halászni. Ezek voltak ennek az okai, amikkel azonban itt nem szívesen foglalkoznám, mert nem szeretek sebeket ejteni, ha már, Nagyatádi[34] szavai szerint, sebeket gyógyítani nem tudunk; csak éppen megemlítem, hogy ezt a két társadalom közötti elválasztódást és eltávolodást meg kell szüntetni, (Úgy van! a középen.) mert ezt igenis az ellenséges propaganda nagyon ügyesen használja ki ellenünk. Aki újságot olvas, aki külföldi lapot is olvas és rádiót hallgat, hallja azt az ellenséges propagandát, amely ellenünk folyik. Ha azonban a két társadalom közötti eltávolodást meg akarjuk szüntetni, rá kell mutatnunk a fő okra, amely ezt az eltávolodást előidézte, (Halljuk! balfelől.) Ez a fő ok a bizalomkrízis. Igen t. képviselőtársaim közül többen jártak a mi vidékünkön és tapasztalhatták azt, hogy valahogyan az emberek között, még a régi barátok között is, megszűnt az a bizalom, amely ezelőtt összekötötte őket a húszesztendőös közös küzdelemben. Valahogyan nem bízunk egymásban, még a legszentebb, a legbecsületesebb érzéseink hangoztatásakor is kétely támad egyikben vagy a másikban. Egyik igen t. képviselőtársam és barátom, – nem fontos a név – amikor beszélgettünk erről a dologról, azt mondta nekem, hogy ez a bizalmatlanság azért van, mert mi olyan követelésekkel lépünk fel, amelyekre a magyar közvélemény nincs kellően előkészítve, és amelyekről nincs kellően tájékozódva, és figyelmeztetett engem is arra, amikor azután rákerült a sor a kormány és a közötttem lévő viszonyra, hogy a játszmát el kell veszítenem, mert felfedtem a lapjaimat. Erre elnevettem magam és azt mondtam, hogy én nem vagyok hamiskártyás, én tiszta játékot játszottam a múltban is, most is azt teszem, és azért játszom felfedett lappal, mert ez a játék a másik partnert is bizonyos fair játéokra kötelezi. (Hokky Károly: Nekünk ezt nem kell mondani, mi ezt tudjuk, mert mi mindig fair játékosok voltunk! Erre figyelmeztetni nem kell bennünket, magyarokat!)

T. Képviselőház! Semmit sem titkolunk, semmit sem kendőzünk, megmondjuk nyíltan, hogy mit akarunk, mert a fogalmakat tisztázni kell. (Helyeslés a szélsőbaloldalon. – Hokky Károly: Állunk elébel!) Semmi olyat nem kívánunk, amit a magyar kormány meg ne ígért volna, és amit a magyar állam kerete el ne bírna. (Helyeslés a középen. – Hokky Károly: A Visznik[35] második száma nem ezt bizonyítja. T. Bencze György:[36] Húsz évig együtt voltunk. – Zaj. – Elnök csenget.) Igenis becsületes bölcsőt akarunk teremteni népünknek Magyarország kebelében. (Helyeslés és taps a jobb- és a baloldalon és a középen.) Ezt ki kell hangsúlyoznom azért, mert erre jönnek a sopánkodók és azt mondják, igen, de ez területi autonómiát jelent.

T. Képviselőház! Előttem szólott Sarvay[37] igen t. képviselőtársam beszélt a falu, a megye autonómiájáról. Talán a falu autonómiája vagy a megye autonómiája nem területi autonómia? Igenis területi autonómia, mert területre vonatkozik. És ha lehet a

falunak, járásnak, megyének autonómiája, akkor lehet egy országrésznek is az állam keretében és a törvényhozás által megszabott keretek között! Ki kell jelentenem, hogy nincs egy öntudatos magyarorosz az országban, aki olyan jogkiszélesítést kívánna a magyar államtól és a magyar kormánytól, amelyet a magyar állam egysége el ne bírna. (Helyeslés és taps a baloldalon és a középén.)

Amikor azonban mi igenis azt mondjuk, hogy az autonómiát meg kell valósítani, akkor szemben találjuk magunkat Hokky Károly képviselőtársamnak azzal a kijelentésével, hogy majd csak akkor lesz autonómia, ha lesz összeforrás. (Bencze György: Mi összeforrtunk húsz év alatt!) Ez olyan feltétel, amelyről sohasem lehet megállapítani, hogy megvan-e, vagy nincs meg. Mert éppen úgy, ahogyan egy faluban nem tud soha senki százszázalékos egyhangúságot elérni, egy nemzetnél, egy népnél sem lehet százszázalékos egyhangúságot elérni. Merem állítani azonban, hogy a magyarorosz nép többsége a magyar szentistváni gondolat hordozója (Úgy van! Úgy van! Taps a jobboldalon és a középén.) és a magyar szentistváni birodalomban akarja a maga jövőjét biztosítani. (Taps.) Meg vagyok róla győződve, hogy az autonómia azonnali megvalósítása nemhogy gyengítené, de megerősíti a magyar állam kereteit. Ezt kötelességemnek tartom itt éppen a mai időkben leszögezni, amikor számtalan legenda indul el útjára, természetesen nem újságban, nem papiroson, hanem fültől fülbe, és ha az a legenda, amely rendszerint véleményt vagy jóslatot tartalmaz, visszakerül az eredeti helyére, akkor már egész rémmesévé válik. (Ilovsky János:[38] Megduzzad!) Mindez alkalmas arra, hogy éppen a köztünk levő viszonyt rontsa, a bizalmatlanságot fokozza, de közgazdasági kihatásai is vannak ennek, mert a magántőke fél Kárpátalján elhelyezkedést keresni, s azt mondja, mit tudom én, ott van az új szomszéd, az új szomszéd pedig Szovjet-Oroszország.

T. Ház! Nem szívesen érintem ezt a külpolitikai kérdést, mert ebben a Házban majdnem elvként mondták ki, hogy hagyjuk ezt a kérdést a hivatottakra. Én igenis szükségesnek tartok népem megnyugtatóra bizonyos dolgokat megvilágítani akkor, amikor a francia rádió bemondja, hogy Kárpátalján nyugalanság van (Alföldy Béla:[39] Szeretnék, hogy így legyen!), és hogy a szovjet csapatokat von össze. Ezt a rádiót hallgatják nálunk is az emberek és gondolkoznak ezen. Ki tudja, hogy nincs-e nyugalanság. Míg ott nálunk azon a területen tudják, hogy nincs, de a magyar hallgatóközönség egészen biztosan meg van győződve arról, hogy nálunk van nyugalanság. (Úgy van! Úgy van!) Hát t. Képviselőház, kijelentem, hogy nincs nyugalanság. (Felkiáltások jobb felől: Tudjuk! Tudjuk!) Arról én nem tudok, hogy szovjet csapatösszevonások vannak-e vagy nincsenek, ez nem az én dolgom, de ki kell jelentenem azt, hogy mi, a kárpátaljai magyarorosz nép nem kellünk a Szovjetnek. Ezt mondom kifelé is, de mondom befelé is, hogy az én népem is hallja. Nem kellettünk a nemzeti Oroszországnak. Nem kellettünk nekik, mivel az a pánszláv veszély, amelyről Milotay[40] t. képviselőtársam beszélt itt, nem volt veszély, hanem álm volt, fantaszták álma, ez is felfújtt dolog volt. (Hokky Károly: Mindent lehet bagatellizálni! – Halljuk! Halljuk! jobbfelől.) Az a pánszláv álm álm maradt és ma már ilyen álm nincs. Ma már pánszláv veszély nincs, ellenben lehet, hogy fenyeget bennünket egy másik veszély, a bolsevista veszély. (Úgy van!) De ez a veszély nem azért fenyeget bennünket, mert véletlenül mi kárpátaljai magyaroroszok az orosz fajhoz tartozunk. Amint az előbb említettem, nem kellettünk a cári Oroszországnak sem, mert hiszen, ha kellettünk volna, akkor 1849-ben másképp történt volna a dolog, amikor a szabadságharc leverése után itt voltak a Kárpátokban az orosz csapatok. És mégis elmentek, mert Kelet és Nyugat között volt egy természetes határ: a Kárpátok, amelyet

Kelet mindig akceptált. Ki merné azt állítani, hogy mi, a 600 000 lélek fontosak vagyunk egy 180 milliós birodalomnak, amikor abban a birodalomban a lakosság száma minden évben kétmillióval szaporodik? (Demkó Mihály[41] közbeszól.) Erre is rá fogok térni. Igenis rá kell mutatnom arra, hogy a mi területünk geográfiailag és gazdaságilag is a magyar Alfölddel egységet alkot. (Helyeslés és taps.) Ha tehát arról lenne szó, hogy a Szovjet át akarná és át tudná lépni a Kárpátokat, akkor ezt nem miattunk tenné; mi legfeljebb egy fajvédelemmel indokolt ugródeszka lehetnénk. A Kárpátok átlépése azért történék, hogy a Szovjet megvesse a lábát az Adriánál. (Úgy van! – Egy hang közepén: Ki van zárva!) Ezt pedig látja Olaszország, látja Jugoszlávia és látja az egész Nyugat, de, igen t. uraim, a mi sorsunk erre az eshetőségre is össze van kötve és össze van növe a magyar nemzet sorsával. (Élénk helyeslés és taps. – Alföldy Béla: Becsületos beszéd!) Mint említettem, ezt látja a Nyugat, látják a szomszédaink is, de látják a mi külpolitikánkat irányító tényezők is, és ezért részünkre nem marad más hátra, mint bízni ebben a politikában, bízni a jó Istenben, bízni szövetségeseinkben és bízni saját magunkban. (Élénk helyeslés. – Felkiáltások a jobboldalon: Bízni saját erőnkben! Ez a legfontosabb!) Soha nem szabad azonban elfelednünk azt, hogy készen kell lennünk arra az esetre is, ha véletlenül történék egy közép-európai érdekszféra-megosztás, de erről bővebben nem akarok nyilatkozni, (Helyeslés.) csak aláhúzom, hogy belső erőinket kell összegyűjtenünk és fel kell készülnünk minden eshetőségre. (Úgy van! Úgy van!) Ehhez pedig belső nyugalom kell.

T. Ház! Tagadhatatlan, hogy ebben az országban ma olyan viszonyok vannak, amelyek összehasonlíthatatlanul jobbak a szomszédok viszonyainál, akár a belső nyugalom tekintetében, akár a gazdasági helyzet tekintetében. (Úgy van! Úgy van!) Kárpátalja visszacsatolásával kapcsolatban voltak nehézségek, de a gazdasági átállítás nem jár megrázkódtatás nélkül, mi ezt teljesen megértjük és akceptáljuk. Le kell szögezünk azt, hogy a kormány mindent megtesz, hogy a normális életmenetet biztosíthassa. Ez az igyekezet megnyilvánul Kárpátalján is, amikor a kormány most legutóbb, látva bizonyos idegességet és nyugtalanságot, betöltötte a főtanácsadói állást Illiczky Sándor nagyprépost[42] személyével, aki iránt az országresz egész lakossága szimpátiával és megbecsüléssel viseltetik, annál is inkább, mert ő sohasem volt politikailag erősen exponált egyéniség. A lakosság várja, hogy mit hoz az ő kinevezése. Sokat vár tőle, és a kormányzaton múlik, mit hozhat ő, mert sajnos az ideiglenes közigazgatásról szóló kormányrendelet az ő hatáskörét nem állapítja meg a tanácsadón kívül. Annál inkább megütközéssel fogadta a magyar-orosz közvélemény a nyolctagú tanácsadótestület kinevezését, mert ennek a tagjai, illetőleg a többségük mind az idős generáció reprezentánsai. (Pándi Antal:[43] Csákyások,[44] mondja meg! – Derültség. – Egy hang a közepén: Az sem baj!) Ezzel szemben áll egy fiatalabb generáció, amely látva, hogy a nyolcból négy olyan, aki kimondottan magyar nemzetiségűnek vallja magát. (Felkiáltások: Kik mások?) Boksay, Rabár, Csuha és Hapka Péter, (Zaj.) kettő pedig egyszerű földműves, aki közügyekkel sohasem foglalkozott. De hát én azt hiszem, hogy ez a tanácsadó testület, vagy véleményező bizottság inkább csak dekoratív jellegű, és ha tényleg csak dekoratív jellege kell, hogy legyen, akkor baj nem történik. (Mozgás.)

Azonban éppen ezért és ezzel kapcsolatban újra rá kell térnem az előbb említett bizalmi krízisre, mert mintha ez is a bizalmi krízis folyamánya lenne. Ugyanis tudnunk kell azt, hogy az elmúlt húsz esztendő alatt népünk sokat fejlődött. Az az 1918-ból ismert rutén nép, ha nem is száz százalékig, de hetven százalékig öntudatosult és ma, húsz év múltán három csoportra oszlik. Az első csoportba tartoznak az 50–70 évesek,

akik magyar iskolában, magyar szellemben nevelkedtek, elmagyarosodtak, jó magyarok lettek, és amikor jött a változás, akkor nem tudtak belehelyezkedni az új helyzetbe, hanem visszavonultak és önmagukban éltek magyarságukat és várták a magyar felszabadulást, a terület visszacsatolását.

A második csoportba tartoznak a 35–50 évesek, akik ugyancsak magyar iskolában, magyar szellemben nevelkedtek, és amikor jött a változás, akkor fiatal koruknál fogva nem tudtak belenyugodni az új helyzetbe, próbáltak harcot kezdeni, először defenzív harcra álltak és menekültek a néphez, keresték a támaszt a népnél, és amikor érezték és láttak, hogy a népben megtalálják a támaszt, akkor offenzív harcot indítottak a cseh rezsim ellen. Természetesen ebben a harcban a néppel mentek és az öntudatosuló néppel együtt ők is öntudatosultak, a nemzethez, a nemzetté fejlődött néphez hozzá nőttek. Most a változás után magyar szempontból ők is becsületesekek, abszolút megbízhatók, de az az előnyük megvan, hogy nem szakadtak el a néptől, mint az előbbi idősebb generáció, hanem a néppel vannak szoros szervi és lelki kapcsolatban és hivatva vannak, hogy azt a magyar szellemet és tudást, amelyet magyar iskolában szereztek, hasznosítsák a maguk népe és Magyarország javára.

A harmadik generáció, az ifjak generációja, az úgynevezett 20–35 évesek. Ezek idegen szellemben nőttek fel, idegen szellemben nevelkedtek, ezeknek Magyarország idegen, a magyarság idegen, a magyar eszme ezek részére terra incognita.[45] (Tost László: Szics-gárdisták![46]) Ezek ma úgy, mint a régi húszévesek passzív állásba helyezkedtek tele harci kedvvel és várnak, figyelnek, mi lesz, hogy a maguk nemzeti életét valahogyan ki tudják élni. Ma ebben a bizalmi krízisben a kormány álláspontja az, hogy a magyar államépítés, a magyar állameszme szempontjából a legmegbízhatóbb elemekre, ezekre az öregekre kell építeni. Magam is azt vallanám, ha lenne húsz esztendőnk, hogy új generációt neveljünk. De nincs húsz esztendőnk. (Pándi Antal: Igaza van!) Ezért azt az elvet vallom, hogy az új államot a középkorúak generációjára kell építeni, akik a néppel szoros lelki kapcsolatban vannak, és akik az építéshez a népet is tudják hozni és bekapcsolni. (Pándi Antal: Az öreg Perényi[47] fogja megcsinálni?!) Nem lehet elképzelni azt, hogy az államépítésnél 1914-es vagy 1918-as szemüvegen át nézzük a dolgokat és az elmúlt húsz esztendőt kikapcsoljuk. Nem lehet a fejlődést visszacsinálni, a fejlődést folytatni kell. Ha van némi eltérés, ha mellékvágányra tévedt a fejlődés, vissza kell vezetni azon a mellékvágányon folytatólagosan a magyar államiság vágányára. (Élénk taps a Ház minden oldalán.) Ezt pedig csak a mi generációnk tudja megcsinálni. A mi generációnk kikapcsolásával ezt nem lehet megcsinálni. (Hokky Károly: Nem is akarjuk!) Mi ennek tudatában vagyunk és felajánljuk munkánkat, erőnket, energiánkat a kormánynak, mert látjuk azt, hogy ha ma politikát csinálunk, akkor a nemzet sorsát nem mára és holnapra, hanem esetleg hosszú évtizedekre a mi kezünk fonja és szövö. (Tost László: Úgy van!)

T. Ház! Ez a tudat cseng ki a vita során elhangzott majdnem minden felszólalásból, és ez elég alap arra, hogy a kormány a megadott program szerint építse az államot. A költségvetést ehhez az országgyűlés megszavazta. Ma döntenünk kell afelett, hogy felhatalmazzuk-e a kormányt arra, hogy a költségvetésben megszavazott javainkkal a törvényes kereteken belül gazdálkodjék. Tegyük a kezünket a szívünkre és kérdezzük, tudjuk-e a mai körülmények között biztosabb kezekbe helyezni az ország vezetésének sorsát? (Élénk helyeslés, taps a jobb- és a baloldalon és a középen. – Pándi Antal: Mi tudjuk!) Megértem, ha az ellenzéki padok soraiból szívesebben vennék, ha ez a meghatalmazás elvbarátaiknak vagy saját maguknak szólna. Ez természetes, nem

jelenti azonban azt, hogy (Egy hang balfelől: Jó is lenne! – Derűtség.) ők jobban elvezetnék a nemzet sorsát. (Felkiáltások jobbfelől: Sőt! – Pándi Antal közbeszól.) [...]

Elismerem, hogy ki tudnánk állítani még két-három ilyen kormány tagjait is, de éppen ez a nemzet erőssége, mert mindig kell két-három garnitúra tartaléknak lennie. (Helyeslés a középén.) Egyet azonban meg kell állapítanunk. Biztosabb kezeket az ország sorsának intézésére ma én nem látok és találok. (Élénk helyeslés és taps a jobboldalon és a középén.) Ezért igenis népem és pártom nevében a kormány munkájához a meghatalmazást nemcsak megadom, hanem a kormány háta mögé sorakozunk és igyekszünk nemzetépítő munkáját minden erőnkkel, előmozdítani és támogatni. (Élénk helyeslés, éljenzés és taps a jobb- és baloldalon és a középén. – A szónokot számosan üdvözlük.)

Jelzet: Az országgyűlés képviselőházának 64. ülése 1939. december 7-én, csütörtökön. Az 1939. évi június hó 10-ére hirdetett Országgyűlés Képviselőházának Naplója. III. kötet. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság Könyvnyomdája, Bp., 1940, 771–775. – Gépelt másolat.

[1] Először Szabó Orestet nevezték meg ruszin népbiztosként, de ő nem lépett hivatalba. MAGOCSI, PAUL ROBERT–POP, IVAN (szerk.): *Encyclopédia of Rusyn History and Culture*. University of Toronto Press, 2005, 456. Itt és a továbbiakban a felsorolt személyek életrajzát nem közöljük, mivel ismert történelmi személyiségek. A kárpátaljai politikusokról is rendelkezésre áll a szakirodalom, többek között életrajzi szócikkek formájában az itt idézett Encyclopédia...; FEDINEC CSILLA: *Iratok a kárpátaljai magyarság történetéhez 1918–1944: Törvények, rendeletek, kisebbségi programok, nyilatkozatok*. Fontes Historiae Hungarorum 2. Dunaszerdahely, Somorja Lilium Aurum, Fórum Intézet, 2001.

[2] BÖLÖNY JÓZSEF–HUBAI LÁSZLÓ: *Magyarország kormányai 1848–2004*. Bp., Akadémiai Kiadó, 2004.

[3] ROMSICS IGNÁC: Előszó. In: Uő (főszerk.), Bán D. András–Diószegi László–Fejős Zoltán–Vinnai Győző (szerk.): *Magyarok kisebbségben és szórványban. A Magyar Miniszterelnökség Nemzetiségi és Kisebbségi Osztályának válogatott iratai, 1919–1944*. Bp., Teleki László Alapítvány, 1995, 2–3.

[4] Uo. 4.

[5] Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (továbbiakban: MNL OL), Polgári kori kormányhatósági levéltárak. Miniszterelnökség (1867–1944). Minisztertanácsi jegyzőkönyvek (továbbiakban: K 27), 1918. 11. 19. Rutén referens a nemzetiségi minisztériumban.

[6] MNL OL, K 27, Minisztertanácsi jegyzőkönyvek, 1918. 11. 23. Rutén központi kormánybiztosság létesítése.

[7] MNL OL, K 27, Minisztertanácsi jegyzőkönyvek, 1918. 12. 06. Rutén ügyosztály felállítása a vallás- és közoktatási minisztériumnál.

[8] MNL OL, K 27, Minisztertanácsi jegyzőkönyvek, 1918. 12. 06. Rutén nyelv és irodalom tanszék létesítése az egyetemen.

[9] MNL OL, K 27, Minisztertanácsi jegyzőkönyvek, 1918. 12. 17. A rutén kérdés rendezésére vonatkozó törvényjavaslat, a magyarországi németekkel való megegyezés.

[10] MNL OL, K 27, Minisztertanácsi jegyzőkönyvek, 1919. 01. 13. A ruszka-krajnai minisztérium helyiségeinek kijelölése; Bírósági kinevezések a ruszka-krajnai minisztériumhoz.

[11] 1000 év törvényei: <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=7426> [5] (Utolsó letöltés ideje: 2018. szeptember 28.)

[12] MNL OL, K 27, Minisztertanácsi jegyzőkönyvek, 1921. 04. 22. A Nemzeti Kisebbségek Minisztériuma tót és rutén főosztályának megszüntetése.

[13] Lásd részletesen *FEDINEC CSILLA: A Magyar Szent Koronához visszatért Kárpátalja – 1938–1944*. Bp., Jaffa, 2015.

[14] Magyar Tudományos Akadémia (továbbiakban: MTA) Kézirattár. Ms 10.734/15. Egyed-iratok.

[15] Uo.

[16] Az országgyűlés Felsőházának 15. ülése 1939. december 14-én. Felsőházi napló, 1939. I. kötet. 158.

[17] КузьоВ.–Поп Д.: Визнання русинів – тест на європейськість. *Голос Карпат*, 2015. 08. 10. https://goloskarpat.info/analytics/55c85a48e91f4/?utm_content=031 [6] (Utolsó letöltés ideje: 2018. szeptember 28.)

[18] A beszéd az 1939–1940. számadási időszakra szóló állami költségvetésre vonatkozó törvényjavaslat vitája során hangzott el.

[19] Marton Béla, Magyar Élet Pártja.

[20] Tildy Zoltán, Független Kisgazdapárt.

[21] Imrédy Béla, Magyar Élet Pártja.

[22] Homonnay Tivadar, Magyar Élet Pártja.

[23] Utalás az 1939–1940-es téli háborúra.

[24] Uhorszkaja Rusz: Magyar-Oroszország.

[25] Olaszország 1939 áprilisában rohanta le Albániát, átszervezte annak közigazgatását és egy fasiszta típusú alkotmányt léptettek életbe.

[26] Utalás a Moszkvában, 1939. augusztus 23-án megkötött ún. Molotov–Ribbentrop paktumra.

[27] Tost László, behívott képviselő, (Felvidéki) Egyesült Magyar Párt.

[28] Az 1939–1940. évi költségvetési törvényjavaslat vitájában felszólaló Teleki Pál miniszterelnök a december 5-i ülésnapon többek között a következőket mondta: bár a kormány munkáját számos tényező, elsősorban a háborús körülmények hátráltatják, a kitűzött célok nem változtak. *„A még elődöm [Imrédy Béla] miniszterelnöksége alatt visszatért Felvidék és a magam miniszterelnöksége idején visszaszerzett Kárpátalja közigazgatási és gazdasági berendezése igen erősen igénybe vette a kormányzatot. Tudom, hogy sokan többet kívántak, sokan többet reméltek ettől a rendezéstől. Azt hiszem azonban, ha egyszer majd a történelem szemüvegén keresztül nézzük azt, ami történt és azt, hogy milyen körülmények között történt, kevésbé leszünk türelmetlenek, s kevesebb türelmetlenséggel fogjuk megítélni.”* Az országgyűlés képviselőházának 63. ülése 1939. december 5-én kedden. *Képviselőházi napló*, III. kötet, 722.

[29] Teleki Mihály.

[30] Egán Ede az ún. hegyvidéki akció vezetője volt a századelőn. Egán szerint a ruszinok minden bajának okozói a Galíciából bevándorolt zsidók. A korszak antiszemitizmusa szembeállította a kazárnak nevezett zsidókat a „morális ökonómia” szerint gazdálkodó magyar, illetőleg a tudatlan és jámbor, ezért civilizálásra szoruló ruszin parasztsággal. Csíki Tamás: Foglalkozási szerkezet és megélhetési módok. In: BÁNYAI VIKTÓRIA–FEDINEC CSILLA–KOMORÓCZY SZONJA RÁHEL (szerk.): *Zsidók Kárpátalján: történelem és örökség a dualizmus korától napjainkig*. Aposztróf, Bp., 2013, 33.

[31] Szó szerinti fordításban: Kárpátaljai Bank. 1920-ban nyílt meg Ungváron, ez volt az első kárpátaljai pénzüintézet.

[32] Hóman Bálint.

[33] Hokky Károly behívott képviselő, (Felvidéki) Egyesült Magyar Párt. Részletesen lásd FEDINEC CSILLA: „... olyan ez a kép, mintha egy összetört tükör volna a magyar társadalom, illetve a magyar lélek”. Hokky Károly (1883–1971) élete és tevékenysége. *Fórum Társadalomtudományi Szemle*, 2015. 2. sz.

[34] Nagyatádi Szabó István (1863–1924) kigazdapárti politikus, mezőgazdasági miniszter. 1910-ben fogalmazott így: *„A mi törekvéseink nem felforgatók; (helyeslés balfelől) mi tiszteljük a tulajdont és nem kívánunk senkinek a jogkörébe benyúlni, mi nem sebeket akarunk ütni, hanem gyógyítani akarjuk azokat ott, ahol vannak, mert tudjuk, hogy vannak: látjuk és érezzük, mert magunk is számos sebből vérzünk.”* *Képviselőházi Napló*, I. kötet. Athenaeum, Bp., 1910, 80.

[35] A magyar és ruszin nyelvű *Kárpátaljai Közlöny* 1939 és 1944 között a Kárpátaljai Kormányzóság hivatalos lapja volt. FEDINEC CSILLA–CSERNICKÓ ISTVÁN: Szélfegyvet

egy hivatalos lap margójára: Kárpátaljai Közlöny (1939–1944). *Fórum Társadalomtudományi Szemle*, 2016/2. 73–88.

[36] Bencze György behívott képviselő, Kárpátalja.

[37] Sarvay Elek, Magyar Élet Pártja.

[38] Ilovszky János, Magyar Élet Pártja.

[39] Alföldy Béla, Nyilaskeresztes Párt.

[40] Milotay István, Magyar Élet Pártja.

[41] Demkó Mihály, a Kárpátaljai Kormányzóság gazdasági tanácsosa, behívott parlamenti képviselő.

[42] Illiczky Sándor, 1939-44 között a kárpátaljai kormányzói biztos főtanácsadója.

[43] Pándy (Pölcz) Antal, Nyilaskeresztes Párt.

[44]Csáklyás = minden újitást gáncsoló, konokan reakciós személy. Vén csáklyás. *A magyar nyelv értelmező szótára*, I. kötet. <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-magyar-nyelv-ertelmezo-szotara-1BE8B/cs-22AB7/csaklyas-22B7B/> [7] (Utolsó letöltés ideje: 2018. szeptember 28.)

[45] Terra incognita (lat.) = ismeretlen föld.

[46] A „Szics Gárda”, azaz a Kárpáti Szics Népi Önvédelmi Szervezet 1938 novemberében alakult meg Kárpátalján. Nevét az első világháború időszakában az osztrák–magyar hadsereg Ukrán Szics Lövészeknek vagy Szics Gárdistáknak nevezett alakulatáról kapta. A 16–18. században „szics”-nek nevezték a zaporozsjei kozákság mindenkori katonai és közigazgatási központját. A 20. század elejétől hazafias tűzoltó és sportegyesületeket szerveztek ezen a néven Galíciában, Bukovinában, Kárpátalján és a nyugati emigrációban élő ukránok körében. A Kárpáti Szics is hazafias társadalmi szervezetnek indult, amely az első perctől kezdve célnak tartotta a militarizálódást. 1939 márciusában néhány száz felfegyverzett tagja szembeszállt a reguláris magyar hadsereggel Kárpátalja birtoklásáért.

[47] Perényi Zsigmond, 1939–1940-ben Kárpátalja kormányzói biztosa.

Címkék:

[Kárpátalja](#) [8]

[revízió](#) [9]

[két világháború közötti időszak](#) [10]

[ruszin](#) [11]

Kiadás:

18. évfolyam (2018) 4. szám

Forrás webcím: <http://www.archivnet.hu/ven-csaklyasok-nemzedeki-kerdes-a-ruszin-politikaban-a-reviziot-kovetoen>

Hivatkozások

- [1] <http://www.archivnet.hu/ven-csaklyasok-nemzedeki-kerdes-a-ruszin-politikaban-a-reviziot-kovetoen>
- [2] http://www.archivnet.hu/sites/default/files/u364/kepes_vasarnap.jpg
- [3] http://www.archivnet.hu/sites/default/files/u364/brodij_a.jpg
- [4] http://www.archivnet.hu/sites/default/files/u364/munkacs_1938.jpg
- [5] <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=7426>
- [6] https://goloskarpat.info/analytics/55c85a48e91f4/?utm_content=031
- [7] <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-magyar-nyelv-ertelmezo-szotara-1BE8B/cs-22AB7/csaklyas-22B7B/>
- [8] <http://www.archivnet.hu/cimkek/karpatalja>
- [9] <http://www.archivnet.hu/cimkek/revizio>
- [10] <http://www.archivnet.hu/cimkek/ket-vilaghaboru-kozotti-idoszak>
- [11] <http://www.archivnet.hu/cimkek/ruszin>